

در گفت‌وگوی «ایران» با فعال فرهنگی جهان اسلام ابعاد حضور شیخ زکراکی در ایران بررسی شد

درخت تناور انقلاب اسلامی؛ هزاران کیلومتر دورتر

«شیخ ابراهیم یعقوب زکراکی» رهبر شیعیان نیجریه، صبح امروز چهارشنبه به تهران می‌آید تا بنا به دعوت گروه‌های مردمی، مورد استقبال فعالان جهان اسلام، طلاب و دانشجویان قرار گیرد. روحانی محبوبی که مهم‌ترین رهبر جنبش اسلامی شیعیان نیجریه به‌شمار می‌آید و بخش زیادی از سال‌های مبارزاتی خود را در زندان سپری کرده است. زکراکی در همه حکومت‌های نیجریه از «اباسناجو»، «شاجاری» و «یوهاری» گرفته تا «ابانگیدا» و «آپاچا» تجربه حبس را از سر گذرانده است. او و همسرش دو سال پیش از تمام اتهامات وارده تبرئه و آزاد شدند و قرار است این روزها میهمان ویژه جمهوری اسلامی باشند. در آستانه این سفر با حسین کمیلی، از فعالان فرهنگی جهان اسلام که آشنایی نزدیکی با شیخ زکراکی دارد، گفت‌وگو کردیم که از نظر می‌گذرد:

گفت و گو

چه ویژگی‌هایی شیخ زکراکی را به روحانی مهم، متمایز و خاص در میان مسلمانان شیعه و سنی تبدیل کرده است؟

شیخ زکراکی نماد اندیشه و مفاهیمی است که از صدور انقلاب اسلامی ایران به کشورهای دیگر حاصل شده است. او فردی است که حیاتش با الهام‌پذیری از انقلاب اسلامی، رقم خورده است. گزاف نیست اگر بگوییم ایشان یک کنشگر دینی، مذهبی و حتی اجتماعی بوده و زندگی وی به قبل و بعد آشنایی با انقلاب اسلامی تقسیم می‌شود. کما اینکه قبل از آن هم کنشگر و مبلغ دینی و مذهبی بوده است اما وجوه انقلابی و سیاسی را به ایران فهم می‌کند. مبارزه با ظلم و استکبار و تأکید بر خط اسلام ناب، موضوعاتی است که وی آن را با آشنایی با انقلاب اسلامی، به‌طور عمیق‌تری درک می‌کند. او بذری بوده که تبدیل به درخت می‌شود و الان هم خود این نقش الهام‌بخشی را برعهده دارد. من چنین الگوهای جذابی بسیار کم داریم. هزاران کیلومتر آن طرف‌تر از ایران، فردی پیام انقلاب را دریافت می‌کند و با استقامت به آن عمل می‌کند و تبدیل به میوه پربرکت آن درخت می‌شود. حتی الهام‌بخش ایرانی‌ها و غیرایرانی‌ها در سراسر جهان می‌شود.

به جنایت «زاریا» اشاره کردید. این حمله خونین علیه شیخ زکراکی و شیعیان نیجریه چه ابیادی داشت؟

حسینیه بقیه‌الله شهر زاریا در ایالت کادونا نیجریه محل اجتماع نهضت اسلامی بوده است. پیروان شیخ فعالیت‌های خود اعم از فعالیت‌های اجتماعی، تبلیغی، رسانه‌ای، فرهنگی و هنری را به‌عنوان یک جریان اسلامی، پویا و فعال در این مکان انجام می‌دادند. فعالیت‌ها به‌گونه‌ای بود که مسیحی‌ها و اهل سنت هم به آنجا رفت و آمد داشته‌اند. در جریان حادثه کادونا که در دسامبر ۲۰۱۵ روی داد، اهل سنت آنجا پیش‌مرگ شیعیان شدند و در مقابل حمله ارتش ایستاده بودند. اعضای نهضت اسلامی اول ماه ربیع رسم داشتند که پرچم بالای کنبند حسینیه بقیه‌الله را تعویض کنند. اما به‌دلیل احساس خطری که دولت نیجریه از این نهضت داشت، به‌دنبال بهانه‌ای می‌گشت تا ضربه محکمی بر آنها وارد کند که متأسفانه تا حدودی هم در این زمینه موفق شد. آنها به این بهانه که اعضای نهضت سلاح در اختیار یافته است، مثلاً در بحث مبارزه با ظلم و استکبار، ایشان از ابتدا این خط را دنبال کرده است. همواره توجه او معطوف این مهم بوده که مسائل مسلمانان، با یک‌کنار آمدن

با نظام استعماری و استکباری قابل جمع نیست. ایشان بارها در طول عمرش به زندان رفت. آخرین بار هم شش‌سالی بود که بعد از حادثه «زاریا» و باوجود مجروحیت و جانبازی، او را محکوم به زندان کردند. اما شیخ زکراکی به مستحکم‌ترین نحو مبارزه کرد و کوتاه نیامد. ایشان کسی است که راهی‌پیمایی روز قدس را در نیجریه راه می‌اندازد. دو پسر خود را در این راهی‌پیمایی از دست می‌دهد و در کشتار حادثه زاریا هم ۴ پسر دیگر خود را تقدیم اسلام می‌کند. آیا در برابر این خشونت‌ها این سؤال پیش نمی‌آید که یک نفر چقدر می‌تواند پایبند بر یک تفکر باشد؟ ما شاید بتوانیم نمونه‌های کمی را پیدا کنیم که این‌گونه فداکاری و جانبازی کرده باشند. انواع و اقسام تهدیدات و تضمینات توانسته‌اند آن را از راه خود بازگرداند تا شیخ زکراکی همچنان نماد ایستادگی و استقامت در راه مبارزه شناخته شود.

۴ پسر دیگر او هم در این حادثه شهید شدند. از حسینیه چیزی باقی نماند و شیخ و تعدادی از همراهانش به خانه‌ای در آن طرف پناه می‌برند. اما محل اختفای آنها شناسایی می‌شود. تیراندازی

کشتار خونین شیعیان در زاریا

حضرت آقا در توصیف شیخ زکراکی «مصلح» را به کار بردند. حقیقتاً سیره ایشان، به گونه‌ای است که دعوتش به شیعه، مبتنی بر اعمال و رفتار است و یک دعوت تبلیغی نیست؛ چرا که مانند برخی از بیوت مراجع در ایران و عراق که مبلغینی را اعزام می‌کنند تا تبلیغات انجام دهند، رفتار نکرده است. گرایش به شیعه که در اثر فعالیت‌های ایشان روی داده، در اثر اقداماتی است که از سوی وی انجام شده و آن هم عمل به اسلام ناب بوده است. خدمتی که به مردم کرده‌اند، مبارزه‌ای که با ظلم داشته‌اند، ایستادگی که در برابر استعمار و استکبار از خود نشان دادند و بیدارگری که انجام داده‌اند به اندازه‌ای جذاب بوده که مردم تلاش کرده‌اند رفتار او را تقلید کنند. فردی که پیرو مکتب پیامبر و اهل بیت است، جامعه‌ای را که محب مکتب پیامبر و اهل بیت بوده است، به سمت خود سوق می‌دهد و در نتیجه تمایزهای شیعه و سنی که بطور بسیار شدید در برخی جاها تقریر می‌شود، اساساً در آن جامعه وجود ندارد. اما در این حال همان تمایزاتی که وجود دارد هم سبب گرایش افراد به او شده است. او حتی دفتر و تشکیلات آکادمیکی برای تبلیغ نداشته است. این یک نکته کلیدی است که بسیاری سعی می‌کنند روایت دیگری از ایشان نقل کنند. حال آنکه سبک شیخ در ارائه منحصربه‌فرد الگوی انقلابی موجب گرایش ارادی مردم به شیعه شده است. موج اول پس از پیروزی انقلاب اسلامی و موج دوم پس از جنگ ۳۳ روزه رخ داده است. ایشان با استفاده از همان الگو و با توسل به آگاهی عمومی که نسبت به اسلام ناب ایجاد کرده سبب گرایش به تشیع شده است. جالب است که اساساً قصدی برای ساخت مساجد برای شیعیان نداشته، فقط حسینیه‌ای در زاریا ساخته که آن هم بعدها با خاک یکسان شد. حتی هیچوقت سعی نکرد که آن هم بعدها با خاک یکسان شود. مسلمانان را به ساخت مساجد تشیع کرده سبب گرایش به آنجا می‌باشند. پس از آنکه حمله انجام می‌شود و کشتار وسیعی بر جای می‌گذارد، برخی اجساد همچون خواهر شیخ سوزانده می‌شوند. بعد هم با لودر آنجا را با خاک یکسان می‌کنند. آرامگاه دو تن از پسران شیخ که در راهی‌پیمایی روز قدس سال ۲۰۱۴ به شهادت رسیدند با خاک یکسان شد.

بعضاً سعی می‌شود خوانش اشتباهی از شیخ زکراکی در مسأله مذهب ارائه شود. فعالیت‌های تبلیغی شیخ برای مذهب شیعه چگونه انجام شد؟ آیا شیوه او همچون سایر مبلغان آدیان بوده است؟

ویژگی دیگری که شیخ زکراکی از آن برخوردار است و باید هم از آن مراقبت شود، شیوه تبلیغی آن مراقبت است. شیوه تبلیغی وی است. در پاسخ به کسانی که یک خوانش اشتباه از ایشان در سنت نزدیکی بسیار زیادی با مسأله مذهب ارائه می‌دهند،

توصیف حضرت آقا درباره شیخ زکراکی را تکرار می‌کنم. حضرت آقا در توصیف ایشان «مصلح» تقریبی» را به کار بردند. حقیقتاً سیره ایشان، به گونه‌ای است که دعوتش به شیعه، مبتنی بر اعمال و رفتار است و یک دعوت تبلیغی نیست؛ چرا که مانند برخی از بیوت مراجع در ایران و عراق که مبلغینی را اعزام می‌کنند تا تبلیغات انجام دهند، رفتار نکرده است. گرایش به شیعه که در اثر فعالیت‌های ایشان روی داده، در اثر اقداماتی است که از سوی وی انجام شده و آن هم عمل به اسلام ناب بوده است. خدمتی که به مردم کرده‌اند، مبارزه‌ای که با ظلم داشته‌اند، ایستادگی که در برابر استعمار و استکبار از خود نشان دادند و بیدارگری که انجام داده‌اند به اندازه‌ای جذاب بوده که مردم تلاش کرده‌اند رفتار او را تقلید کنند. فردی که پیرو مکتب پیامبر و اهل بیت است، جامعه‌ای را که محب مکتب پیامبر و اهل بیت بوده است، به سمت خود سوق می‌دهد و در نتیجه تمایزهای شیعه و سنی که بطور بسیار شدید در برخی جاها تقریر می‌شود، اساساً در آن جامعه وجود ندارد. اما در این حال همان تمایزاتی که وجود دارد هم سبب گرایش افراد به او شده است. او حتی دفتر و تشکیلات آکادمیکی برای تبلیغ نداشته است. این یک نکته کلیدی است که بسیاری سعی می‌کنند روایت دیگری از ایشان نقل کنند. حال آنکه سبک شیخ در ارائه منحصربه‌فرد الگوی انقلابی موجب گرایش ارادی مردم به شیعه شده است. موج اول پس از پیروزی انقلاب اسلامی و موج دوم پس از جنگ ۳۳ روزه رخ داده است. ایشان با استفاده از همان الگو و با توسل به آگاهی عمومی که نسبت به اسلام ناب ایجاد کرده سبب گرایش به تشیع شده است. جالب است که اساساً قصدی برای ساخت مساجد برای شیعیان نداشته، فقط حسینیه‌ای در زاریا ساخته که آن هم بعدها با خاک یکسان شد. حتی هیچوقت سعی نکرد که آن هم بعدها با خاک یکسان شود. مسلمانان را به ساخت مساجد تشیع کرده سبب گرایش به آنجا می‌باشند. پس از آنکه حمله انجام می‌شود و کشتار وسیعی بر جای می‌گذارد، برخی اجساد همچون خواهر شیخ سوزانده می‌شوند. بعد هم با لودر آنجا را با خاک یکسان می‌کنند. آرامگاه دو تن از پسران شیخ که در راهی‌پیمایی روز قدس سال ۲۰۱۴ به شهادت رسیدند با خاک یکسان شد.

سفر شیخ به ایران در این مقطع از چه جهاتی حائز اهمیت است؟

استقامت و پایمردی شیخ در برابر فشارهایی که به اوچ رسیده بود، نشانه‌ای برای مؤمنین است که سبب قوت قلبشان می‌شود. مؤمنان وقتی که چنین استقامتی را می‌بینند و به این الگوها می‌نگرند، بر ایمانشان افزوده می‌شود. حادثه زاریا، حادثه عجبی بوده است. حدود هزار نفر شهید می‌شوند، مقبره شهدا با خاک یکسان می‌شود، حسینیه بقیه‌الله که محل فعالیت‌های نهضت بوده با خاک یکسان می‌شود، به بعضی از خانه‌ها هم که به آنجا پناه می‌برند حمله می‌شود، افرادی زنده‌زنده سوزانده می‌شوند، اجساد در گورهای دسته‌جمعی دفن می‌شوند. کشتار وحشتناکی صورت گرفت. اگر یک درصد از این اتفاق در یکی از کشورهای که برای آمریکا و غرب مهم است، اتفاق می‌افتاد، تا هزاران سال از آن سخن می‌گفتند و هزاران برنامه می‌ساختند. اما جهان غرب به‌راحتی از این حادثه عبور کرد. مجروحان از جمله شیخ به نحو وحشیانه‌ای با کامیون به زندان منتقل می‌شوند و ایشان ۶ سال تمام با سختی زیاد در آنجا می‌ماند. بنابراین حیات ایشان و تبدیل شدن به نماد استقامت یک معجزه بوده است. در چنین شرایطی حضور شیخ در ایران پس از چنین اتفاقاتی، معنا دار است که البته قدرت جهانی جمهوری اسلامی را هم نشان می‌دهد. یعنی کشورمان توانسته در نیجریه ایستد و نشان بدهد که این نهضت اسلامی در نیجریه نیست بلکه نهضتی است که از همه جای جهان می‌تواند طرفدارانی داشته باشد. در تعاملات خود نیز همین رویکرد را در پیش گرفت. اهل سنت نزدیکی بسیار زیادی با

با جنین الگوی فکری، تشکیل نهضت اسلامی نیجریه با چه اهدافی انجام شد؟

ایشان زمانی که نهضت اسلامی نیجریه را راه انداخت، تأکید می‌کند که این نهضت اسلامی در نیجریه نیست بلکه نهضتی است که از همه جای جهان می‌تواند طرفدارانی داشته باشد. در تعاملات خود نیز همین رویکرد را در پیش گرفت. اهل سنت نزدیکی بسیار زیادی با

مراسم عاشورای امسال در نیجریه

دیدگاه

جغرافیای بدون مرز مقاومت

انقلاب اسلامی را نه بسان یک مقطع تاریخی و سیاسی بلکه باید به ماثب سرمنشأ گفتمان مقاومت در عصر معاصر دانست که با تکیه بر آموزه‌های دین، موضوع مقاومت نپذیرفتن ظلم و پشتیبانی از حق را نه تنها به عنوان یک ایدئولوژی و راهبرد اساسی برای پیشرفت در برابر دولت‌های استعماری، بلکه نقطه امید مهم و کار تلقی کرد که نقش مهمی در هدایت رهبران ذی‌نفوذ اسلام و حرکت آنها به سمت گفتمان سیاسی مقاومت در جغرافیای اسلام داشته است. در چنین فضای نسل جدیدی از رهبران مسلمان ظهور کرده‌اند که از غرب آسیا گرفته تا شمال و غرب آفریقا در حال نقش آفرینی در فراسوی مرزهای جغرافیایی هستند و با ترویج ایده سیاست اسلامی به جای بنیادگرایی اسلامی به مقابله با نفوذ تفکر اسلام ستیزی و نظم سرمایه‌داری تک قطبی برخاسته‌اند. زیر سایه چنین مواجهه‌ای است که مسلمانان از بحران هویتی که چندین دهه پیش دامگیر جهان اسلام شد، عبور کرده‌اند؛ بحرانی که همان زمان آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها کوشیدند آن را مهار کنند و از بیم هویت‌ها و مبادی جدید، مسلمانان را محصور

مرزهای تصنعی خود بسازند. تحریک‌هایی، وابستگی و دامن زدن به تفرقه از جمله آسیب‌هایی بوده که جهان غرب با بهره‌برداری از آنها کوشیده جنبش‌های ضد استعماری را منحرف سازد اما بی‌تردید این تحولات بزرگ سیاسی، اجتماعی متکی به پشتوانه‌های تاریخی و تمدنی و محصول تراکم جریان ساز اسلامی در کشورهای بزرگی همچون ایران بوده است. چنانکه وقوع انقلاب اسلامی در کنار خوداگاهی مسلمانان جهان اسلام، گفتمان مقاومت و همسویی فرانسزمنی را مورد توجه قرار داد و گرایش به آن را شتاب بخشید. چنانکه رهبران سرپرورده در نقاط مختلف جغرافیای اسلام از سید حسن نصرالله، دبیر کل حزب‌الله لبنان و شیخ عیسی قاسم، رهبر معنوی شیعیان بحرین گرفته تا شیخ ابراهیم زکراکی رهبر شیعیان نیجریه در غرب آفریقا به عنوان رهبرانی کارزیما که متأثر از ایدئولوژی انقلاب اسلامی امکان بسیج گسترده مردم، ایجاد حس وفاداری به آرمان مقاومت و بسیج توده‌ها در برابر سیاست‌های استعماری را داشت، درصد برآمده‌اند تا نسخه برآمده از انقلاب مردم ایران را در علیه پوشش بخشیدن به مبارزه پیشین به اندیشه سیاسی اسلام به کار گیرند. این چنین بود که یک معجزه بوده است. در چنین شرایطی حضور شیخ در ایران پس از چنین اتفاقاتی، معنا دار است که البته قدرت جهانی جمهوری اسلامی را هم نشان می‌دهد. یعنی کشورمان توانسته در نیجریه ایستد و نشان بدهد که این نهضت اسلامی در نیجریه نیست بلکه نهضتی است که از همه جای جهان می‌تواند طرفدارانی داشته باشد. در تعاملات خود نیز همین رویکرد را در پیش گرفت. اهل سنت نزدیکی بسیار زیادی با

این در حالی است که متقابلاً نظام سلطه کوشیده تلاش و حرکت اسلامی ذیل روشنگری این رهبران را منزوی سازد یا از میان بردارد. چنان که شیخ عیسی قاسم را در بحرین و شیخ زکراکی را در نیجریه برای سال‌ها به بند زندان بکشند. با وجود این روند تحولاتی که در جغرافیای اسلام در ضدمیت با جهان سلطه جریان دارد از تغییر در نظم حوزه راهبردی آسیای غربی حکایت می‌کند و نشان می‌دهد گفتمان مقاومت اسلامی با جبهه‌گیری‌ها و اقدامات خود توانسته نظم هژمونیک امنیتی منطقه را متحول سازد. این چنین است که شاخه‌های زیرمجموعه گفتمان مقاومت اسلامی با هدایت رهبران ذی‌نفوذ خود زیر سایه الگوی انقلاب اسلامی به بازتولید قدرت مقاومت در منطقه پرداخته و در نهایت به شکل‌گیری جبهه بندی‌های جدید و لزوم اتخاذ راهبردهایی نوین در قبال این گفتمان فراگیر جهان اسلام انجامیده است.